

**Державна наукова установа
"Книжкова палата України імені Івана Федорова"**

**Аналітичний огляд
Розвиток науки в Україні
(за матеріалами електронної бази даних
"Літопис авторефератів дисертацій" 2012 р.)**

Київ • 2013

Мета дослідження: виявлення напрямів наукових досліджень в Україні за галузями науки, територіальною та гендерною ознаками й їх відповідність пріоритетним напрямам розвитку науки і техніки.

Метод дослідження: бібліометричний аналіз.

Об'єкт дослідження: база даних державної бібліографії "Літопис авторефератів дисертацій" за 2012 р.

Дисертаційні дослідження, що готуються до захисту в Україні, надходять у Книжкову палату України у формі автореферату дисертацій згідно із Законом України "Про обов'язковий примірник документів" [14]. Аналіз розвитку дисертаційних досліджень дозволяє більш об'єктивно оцінювати ступінь досліджуваності та глибину напрацювань різних наукових напрямів, актуальність подальших розробок та перспективних проблем.

Відповідно до ДСТУ 3017—95 "Видання. Основні види. Терміни та визначення" автореферат дисертації — "наукове видання у вигляді брошури авторського реферату проведеного дослідження, яке подається на здобуття наукового ступеня" [5].

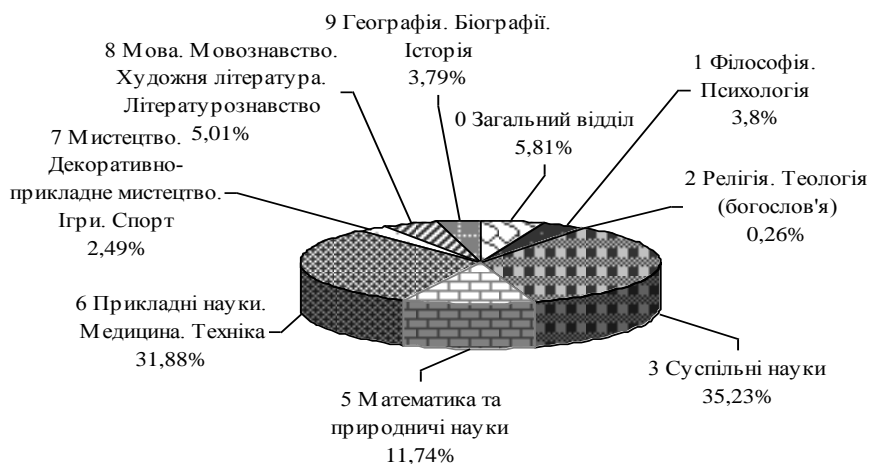
Основне призначення автореферату дисертації — широке ознайомлення наукових працівників з методикою дослідження, фактичними результатами і основними висновками дисертації.

Важливим напрямом діяльності Книжкової палати України є створення державної бібліографічної інформації шляхом підготовки державних бібліографічних покажчиків, зокрема й "Літопису авторефератів дисертацій", що виходить чотири рази на рік. Видання призначене для поточного інформування про реферати дисертацій, які автори захищають у наукових установах та вищих навчальних закладах України, що відображаються незалежно від їхнього обсягу, тиражу та способу друку.

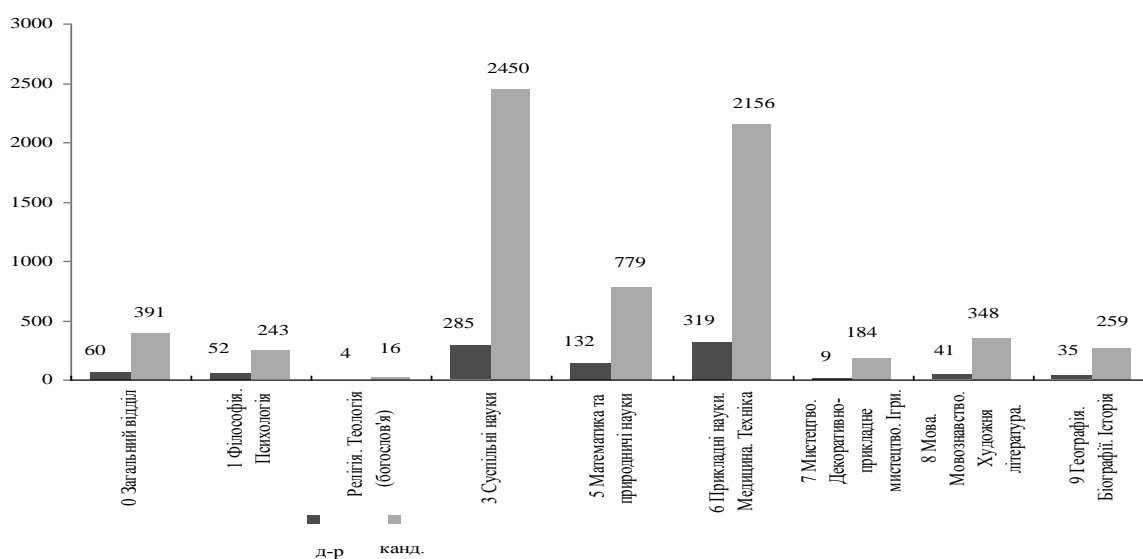
З метою оперативного і максимально повного інформування про надходження авторефератів дисертацій упродовж року створюється електронна бібліографічна база даних, що формується відповідно до єдиних принципів відбору, бібліографічного опису, систематизації та предметизації й чинних в Україні стандартів [2—6].

Критерії бібліографічного відбору інформації для електронної БД "Літопис авторефератів дисертацій" викладено у відповідних інструкціях, розроблених фахівцями Книжкової палати України. БД цього виду видань є вичерпним відображенням потоку авторефератів дисертацій, що надійшли в Книжкову палату, і джерелом для проведення аналізу щодо галузей науки, які розвиваються в Україні.

У діаграмах 1 і 2 наведено процентний та кількісний розподіл авторефератів дисертацій за класами Універсальної десяткової класифікації (УДК).

Діаграма 1. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК

Діаграма 2. Кількісний розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК та науковим ступенем

0 *Загальний відділ* — 5,81%, або 451 запис (60 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 391 — кандидата наук);

1 *Філософія. Психологія* — 3,8%, або 295 записів (52 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 243 — кандидата наук);

2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* — 0,26%, або 20 записів (4 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 16 — кандидата наук);

3 *Суспільні науки* — 35,23%, або 2735 записів (285 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 2450 — кандидата наук) — тут відображено найбільшу кількість записів (перше місце);

5 *Математика та природничі науки* — 11,74%, або 911 записів (132 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 779 — кандидата наук) — третє місце серед загальної кількості документів;

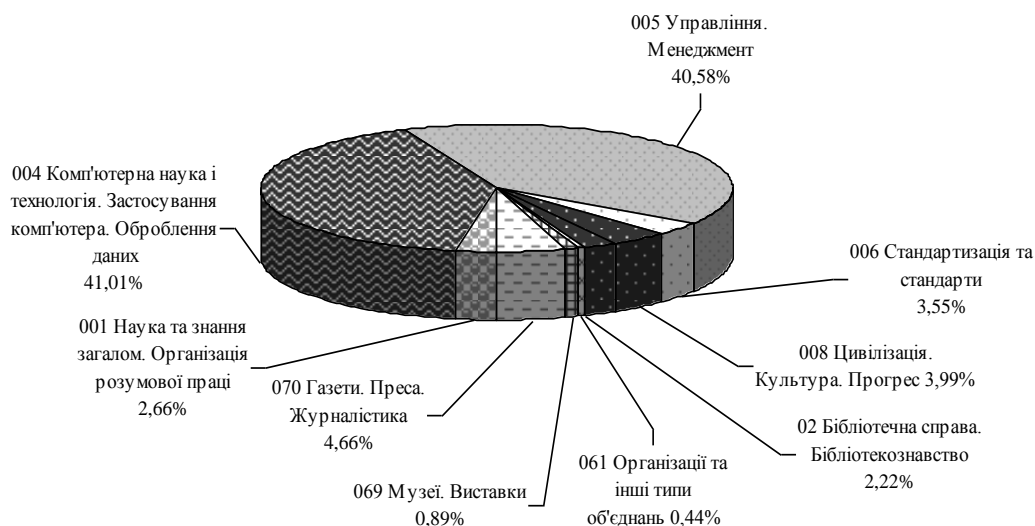
6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* — 31,88%, або 2475 записів (319 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 2156 — кандидата наук) — друге місце за загальною кількістю досліджуваних документів;

7 *Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт* — 2,49%, або 193 записи (9 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 184 — кандидата наук);

8 *Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство* — 5,01%, або 389 записів (41 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 348 — кандидата наук);

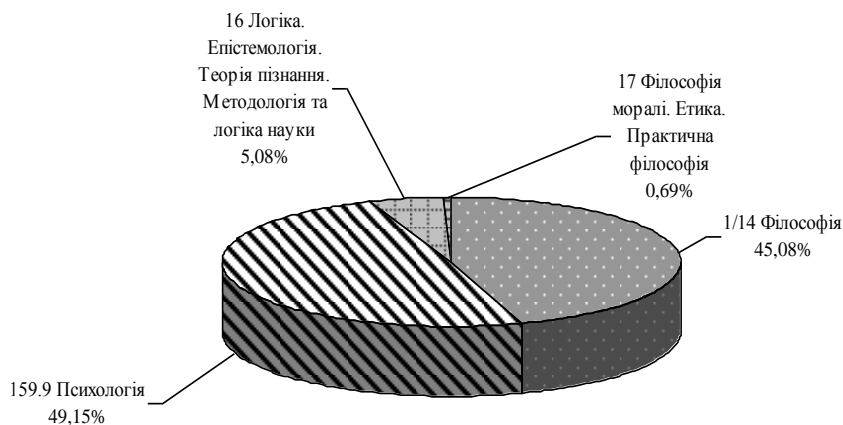
9 *Географія. Біографії. Історія* — 3,79%, або 294 записи (35 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 259 — кандидата наук).

У діаграмах 3—11 наведено процентний розподіл авторефератів дисертацій за класами та розділами Універсальної десяткової класифікації.

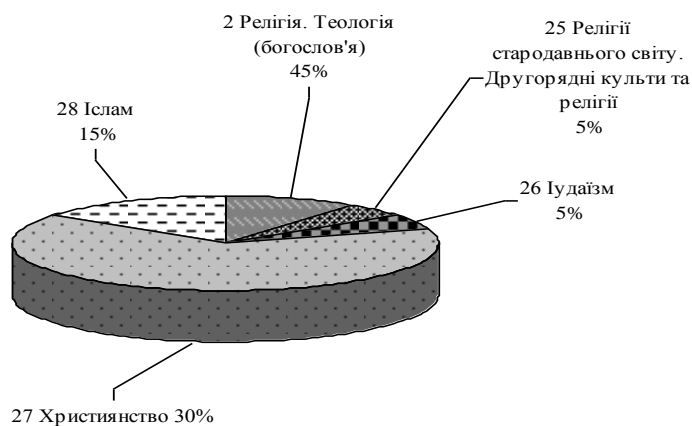
Діаграма 3. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 0 Загальний відділ

У ході аналізу бібліографічних записів розділів класу 0 *Загальний відділ* (діаграма 3) виявлено, що найбільше дисертаційних досліджень зафіксовано у розділі 004 *Комп'ютерна наука і технологія. Застосування комп'ютера. Оброблення даних* (41,01% або 185 записів), лише на 0,44% менше наукових робіт відображено у розділі 005 *Управління. Менеджмент* (40,58% загальної кількості записів у класі, або 183 записи). Явно недостатньо представлені автореферати дисертаційних досліджень інших розділів класу, зокрема й розділу 02 *Бібліотечна справа. Бібліотекознавство* (2,22%, або 10 записів); зовсім відсутні публікації з бібліографії та рукописів, раритетів і рідкісних книг.

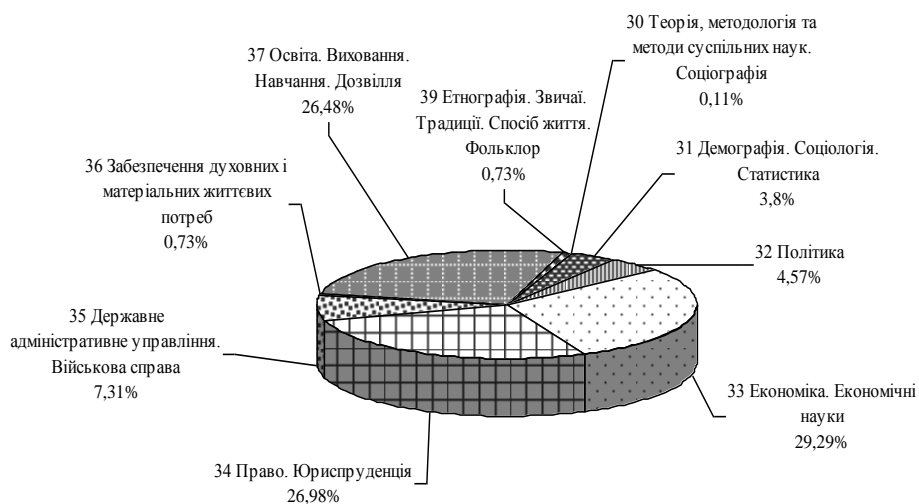
Діаграма 4. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 1 Філософія. Психологія

Лідирує у класі 1 *Філософія. Психологія* (діаграма 4) розділ 159.9 *Психологія* (49,15%, або 145 записів). Друге місце займають наукові публікації розділу 1/14 *Філософія* (45,08%, або 133 записи). Незначною кількістю представлені розділи 16 *Логіка. Епістемологія. Теорія пізнання. Методологія та логіка науки* (5,08%, або 15 записів) та 17 *Філософія моралі. Етика. Практична філософія* (0,69%, або 2 записи).

Діаграма 5. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 2 Релігія. Теологія (богослов'я)

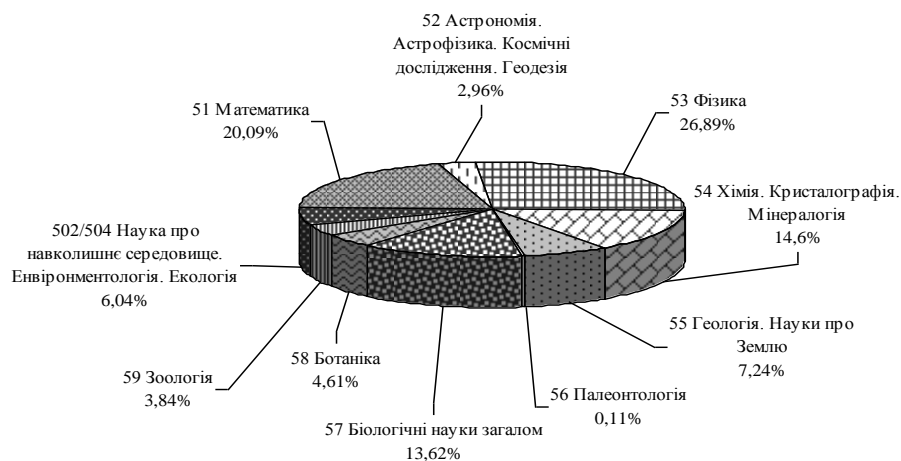
Найбільшу частку у класі 2 *Релігія. Теологія* (богослов'я) (діаграма 5) становлять публікації розділу 27 *Християнство* (65%, або 13 записів), другу позицію займає розділ 28 *Іслам* (15%, або 3 записи), невеликою частиною представлений розділ 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* (10%, або 2 записи), по 5%, або 1 запису припадає на розділи 25 *Релігії стародавнього світу. Другорядні культури та релігії* та 26 *Іудаїзм*.

Діаграма 6. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 3 Суспільні науки

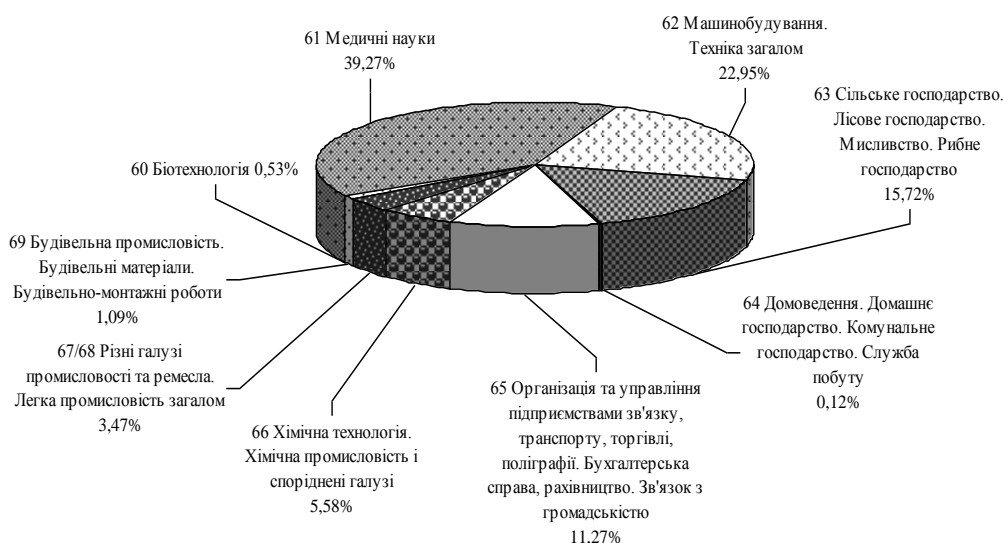
Аналіз бібліографічних записів класу 3 *Суспільні науки* (діаграма 6) дав змогу з'ясувати, що майже третину загальної кількості назв становить розділ 33 *Економіка. Економічні науки* (29,29%, або 801 запис), друге місце — за авторефератами дисертацій, відображеними у розділі 34 *Право. Юриспруденція* (26,98%, або 738 записів), третє — у розділі 37 *Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля* (26,48%, або 724 записи), четверте — у розділі 35 *Державне адміністративне управління. Військова справа* (7,31% або 200 записів). Невелику частку становлять наукові публікації розділів

32 *Політика* (4,57%, або 125 записів) та 31 *Демографія. Соціологія. Статистика* (3,8%, або 104 записи). Незначною кількістю назв видань представлені розділи 36 *Забезпечення духовних і матеріальних життєвих потреб* та 39 *Етнографія. Звичаї. Традиції. Спосіб життя. Фольклор* (по 0,73%, або 20 записів відповідно). Найменш записів у розділі 30 *Теорія, методологія та методи суспільних наук. Соціографія* (0,11%, або 3 записи).

Діаграма 7. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 5 Математика та природничі науки

Згідно з діаграмою 7 у класі 5 *Математика та природничі науки* найбільша частина — це дисертаційні дослідження розділу 53 *Фізика* (26,89%, або 245 записів). Другу позицію займає розділ 51 *Математика* (20,09%, або 183 записи), третє та четверте місце поділили відповідно розділи 54 *Хімія. Кристалографія. Мінералогія* (14,6%, або 133 записи) та 57 *Біологічні науки загалом* (13,62%, або 124 записи). Невелику частину становлять розділи 55 *Геологія. Науки про Землю* (7,24%, або 66 записів), 502/504 *Наука про навколишнє середовище. Енвіронментологія. Екологія* (6,04%, або 55 записів), 58 *Ботаніка* (4,61%, або 42 записи), 59 *Зоологія* (3,84%, або 35 записів), 52 *Астрономія. Астрофізика. Космічні дослідження. Геодезія* (2,96%, або 27 записів). Найменша кількість записів у розділі 56 *Палеонтологія* (0,11%, або 1 запис).

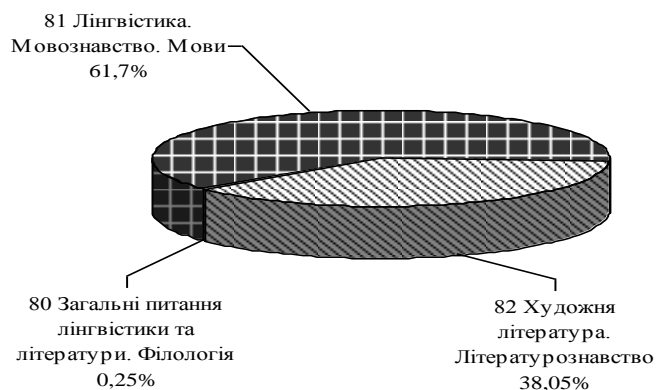
Діаграма 8. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка

У класі 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (діаграма 8) переважають автореферати дисертацій з медичних наук (39,27%, або 972 записи); досить значна частина досліджень з машинобудування, техніки (22,95%, або 568 записів), сільського, лісового господарства, мисливства, рибного господарства (15,72%, або 389 записів) з організації виробництва, торгівлі та транспорту (11,27% або 279 записів). Невелику частку становлять наукові роботи з хімічної технології (5,58%, або 138 записів) та легкої промисловості (3,47%, або 86 записів); найменшу кількість — з будівельної промисловості (1,09%, або 27 записів), біотехнологій (0,53% або 13 записів) та доведення, комунального господарства (0,12%, або 3 записи).

Діаграма 9. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт

Майже однаковою кількістю бібліографічних записів (більше третини) у класі 7 *Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт* (діаграма 9) представлені розділи 79 *Видовищні види мистецтва. Розваги. Ігри. Спорт* (36,79%, або 71 запис) та 78 *Музика. Музичні інструменти* (36,27% або 70 записів). Досить значну частину становлять розділи 73/76 *Образотворче мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво* (10,36%, або 20 записів) та 72 *Архітектура* (8,81%, або 17 записів). Невелика кількість записів припадає на розділи 71 *Планування у межах адміністративно-територіальних одиниць* (4,66%, або 9 записів) та 7.0 *Теорія та філософія мистецтва* (2,59%, або 5 записів). Найменшою кількістю дисертаційних досліджень представлений розділ 77 *Фотографія, техніка кінематографії та подібні процеси* (0,52%, або 1 запис).

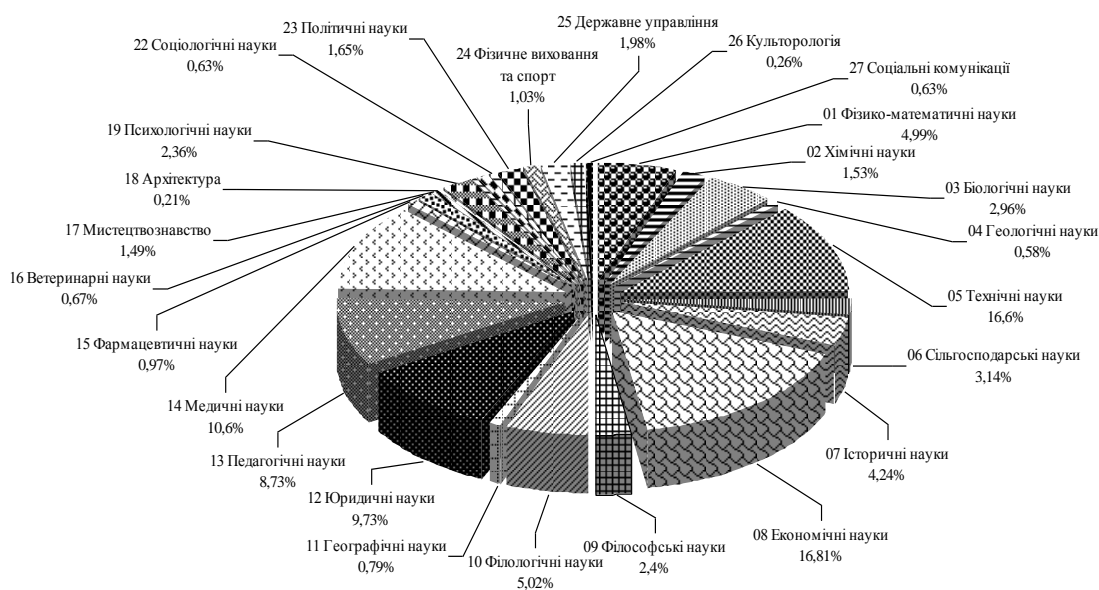
Діаграма 10. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство

Записи розділу 81 Лінгвістика. Мовознавство. Мови становлять майже дві третини (61,7%, або по кількості — 240 записів) класу 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство (діаграма 10), розділу 82 Художня література. Літературознавство — третину (38,05%, або 148 записів); 0,25%, або 1 запис віднесено до розділу 80 Загальні питання лінгвістики та літератури. Філологія.

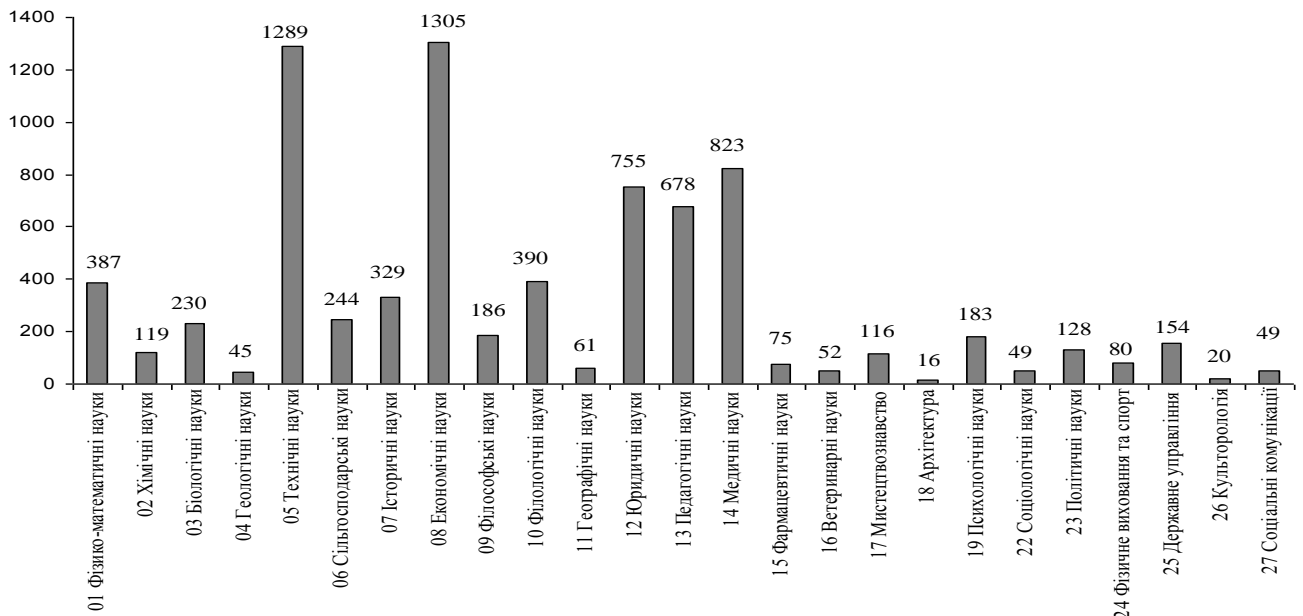
Діаграма 11. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 9 Географія. Біографії. Історія

Серед загальної кількості бібліографічних записів у класі 9 *Географія. Біографії. Історія* (діаграма 11) більше половини відображають публікації розділ 94 (477) *Історія України* (57,48%, або 169 записів). Другу позицію займає розділи 94 *Всесвітня історія* (18,03%, або 53 записи); третє та четверте місця поділили відповідно розділи 91 *Географія. Географічні дослідження Землі та окремих країн* (12,59%, або 37 записів) та 930 *Історична наука. Історіографія. Допоміжні історичні дисципліни* (8,84%, або 26 записів). Невеликою кількістю записів представлений розділ 902/904 *Археологія. Передісторія. Археологічні пам'ятки* (2,38%, або 7 записів), обмаль наукових робіт у розділі 908 *Краєзнавство* (0,68%, або 2 записи), взагалі відсутні публікації з біографічних та подібних досліджень.

Діаграма 12. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за галузями науки

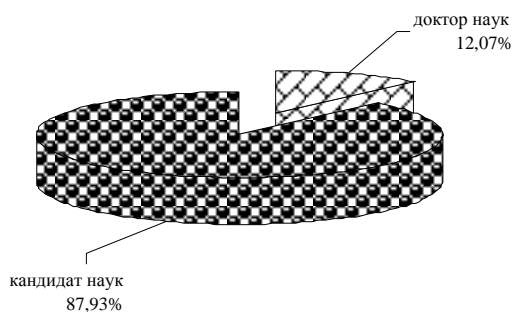
Діаграма 13. Кількісний розподіл авторефератів дисертацій за галузями науки

У діаграмах 12, 13 здійснено процентний та кількісний розподіл авторефератів дисертацій за галузями науки, згідно з переліком спеціальностей, за якими захищаються дисертації. Аналіз бази даних "Літопис авторефератів дисертацій" дав змогу встановити, що домінують наукові дослідження з економічних (1305 записів або 16,81%) та технічних наук (1289 записів, або 16,6%). Велика частина наукових робіт з медичних (823 записи, або 10,6%), юридичних (755 записів, або 9,73%) та педагогічних наук (678 записів, або 8,73%). Значною кількістю представлені автореферати дисертацій з філологічних (390 записів, або 5,02%), фізико-математичних (387 записів, або 4,99%) та історичних наук (329 записів, або 4,24%). Суттєвий відсоток дисертаційних досліджень з сільськогосподарських (244 записи, або 3,14%), біологічних (230 записів, або 2,96%), філософських (186 записів, або 2,4%), психологічних наук (183 записи, або 2,36%), державного управління (154 записи, або 1,98%), політичних наук (128 записів, або 1,65%), незначною є кількість дисертацій з хімічних, фармацевтичних, географічних, ветеринарних, соціологічних, геологічних наук, мистецтвознавства, фізичного виховання та спорту, соціальних комунікацій, культурології, архітектури; зовсім відсутні наукові публікації з національної безпеки та військових наук.

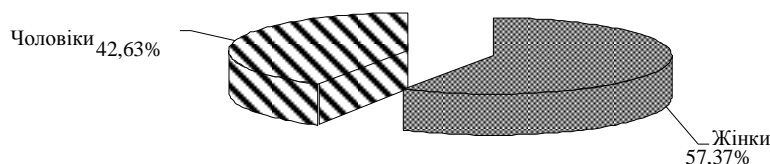
У діаграмах 14—17 та таблиці 1 представлено результати аналізу авторефератів дисертацій за науковим ступенем та гендерною ознакою здобувача.

Таблиця 1 — Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем та гендерною ознакою здобувача

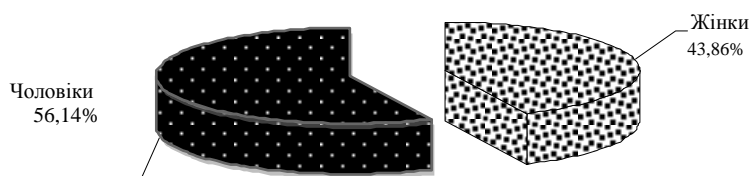
Стать	Науковий ступінь		Разом
	доктор наук	кандидат наук	
Жінки	411	4043	4454
Чоловіки	526	2783	3309
Всього	937	6826	7763

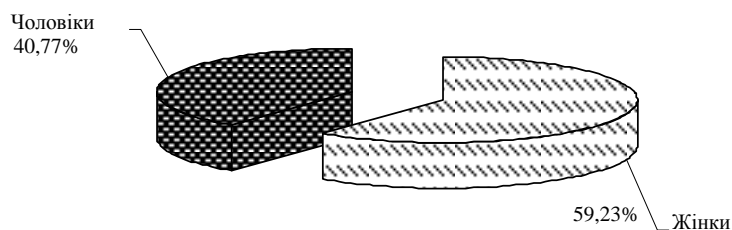
Діаграма 14. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем здобувача

Діаграма 15. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за гендерною ознакою здобувача

Діаграма 16. Процентний розподіл авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук за гендерною ознакою здобувача

Діаграма 2.2.17. Процентний розподіл авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук за гендерною ознакою здобувача

З наведених даних видно, що із масиву авторефератів дисертацій (7763 записи) кількість дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата наук становить 937 записів, або 12,07% та 6826 записів, або 87,93% відповідно. Серед здобувачів наукового ступеня доктора або кандидата наук — 4454 жінки, або 57,37% загальної чисельності (411, або 43,86% — наукового ступеня доктора наук та 4043, або 59,23% — кандидата наук); чоловіків — 3309, або 42,63% загальної чисельності (526, або 56,14% здобувачів наукового ступеня доктора наук та 2783, або 40,77% — кандидата наук).

29 докторських та 267 кандидатських. Досить значною кількістю дисертаційних робіт представлені Львівська — 8 докторських та 150 кандидатських, Донецька — 19 докторських та 119 кандидатських, Запорізька — 13 докторських та 120 кандидатських, Одеська 13 докторських та 105 кандидатських та Луганська області 16 докторських та 94 кандидатські. Інші регіони представлені незначною кількістю наукових робіт, і лише у місті Севастополі не зареєстровано жодного дисертаційного дослідження.

За результатами аналізу бібліографічних записів авторефератів класу 5 *Математика та природничі науки* виявлено, що більше половини усіх дисертаційних досліджень здійснено науковцями столиці (70 докторських та 375 кандидатських). Значну кількість досліджень захищають їхні колеги з Харківської (26 докторських та 101 кандидатська), Львівської (12 докторських та 80 кандидатських) та Дніпропетровської областей (4 докторські та 39 кандидатських). Не зареєстровано жодного дисертаційного дослідження цього класу у Вінницькій та Кіровоградській областях.

Майже третину бібліографічних записів класу 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* становлять дисертаційні роботи, що захищають у столиці (125 докторських та 673 кандидатські). Досить вагома частина наукових робіт підготовлена науковцями Харківської області (53 докторські та 402 кандидатські). 19 докторських та 124 кандидатські підготували дисертанти Дніпропетровської, 14 докторських та 186 кандидатських — Львівської, 25 докторських та 132 кандидатські — Донецької. Інші регіони представлені незначною кількістю дисертаційних робіт.

У ході аналізу авторефератів дисертацій класу 7 *Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Фотографія. Музика. Театр. Ігри. Спорт* встановлено, що майже половина всіх дисертаційних робіт підготовлена у місті Києві (8 докторських та 80 кандидатських), авторами кожної п'ятої є науковці Харківської області (1 докторська та 40 кандидатських). Одеська область представлена 16 кандидатськими дисертаціями, Дніпропетровська та Львівська — по 15 кандидатських дисертацій, Івано-Франківська — 14 кандидатськими, Полтавська — 2 кандидатськими дисертаційними роботами. По 1 кандидатській захищено у Донецькій та Запорізькій областях. У решті регіонів наукових робіт з цього напрямку не зареєстровано.

Столичні науковці Києва, як показують дані класу 8 *Мовознавство. Лінгвістика. Мови. Художня література. Літературознавство*, підготували більше третини дисертаційних робіт — 28 докторських та 119 кандидатських. Досить значною кількістю представлені Харківська (1 докторська та 46 кандидатських), Одеська (1 докторська та 34 кандидатських), Чернівецька (3 докторські та 20 кандидатських), Донецька (1 докторська та 20 кандидатських), Херсонська (19 кандидатських) та Дніпропетровська області (17 кандидатських). Інші регіони представлені незначною кількістю наукових робіт, або ж такі зовсім відсутні.

Науковці міста Києва зберігають лідерство й за кількістю захищених дисертацій за тематикою, що об'єднується у класі 9 *Географія. Біографії. Історія* (16 докторських та

87 кандидатських). Також представлені роботи, підготовлені претендентами на науковий ступінь із Львівської (26 кандидатських), Донецької (6 докторських та 16 кандидатських), Харківської (3 докторські та 19 кандидатських), Чернівецької (2 докторські та 16 кандидатських), Київської (4 докторські та 11 кандидатських), Дніпропетровської (3 докторські та 11 кандидатських), Чернігівської (12 кандидатських) та Луганської областей (11 кандидатських). У решті регіонів — незначна кількість дисертаційних досліджень або ж вони зовсім відсутні.

Таблиця 2 — Розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК, науковим ступенем здобувача та територіальною ознакою

Регіони	автореф. дисерт.	Науковий ступінь		Класи УДК																	
		доктор наук	кандида т наук	0		1		2		3		5		6		7		8		9	
				д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	14	16	17	18	19	20	21	22
Автономна Республіка Крим	101	14	87	-	6	3	4	-	-	-	32	1	6	7	31	-	-	3	8	-	-
Вінницька	105	11	94	1	9	-	-	-	-	4	21	-	-	6	64	-	-	-	-	-	-
Волинська	33	3	30	-	1	-	-	-	1	2	1	1	5	-	10	-	-	-	6	-	6
Дніпропетровська	333	34	299	1	13	1	11	-	-	6	69	4	39	19	124	-	15	-	17	3	11
Донецька	408	62	346	7	29	-	4	-	-	19	119	4	25	25	132	-	1	1	20	6	16
Житомирська	61	8	53	-	1	-	-	-	1	4	24	1	-	3	27	-	-	-	-	-	-
Закарпатська	18	1	17	-	-	-	-	-	-	-	11	1	4	-	2	-	-	-	-	-	-
Запорізька	228	23	205	4	12	2	7	-	-	13	120	-	14	4	40	-	1	-	4	-	7
Івано-Франківська	111	11	100	1	3	-	-	1	-	-	20	2	25	6	32	-	14	-	5	1	1
Київська	121	16	105	1	1	-	1	-	1	4	63	1	7	6	21	-	-	-	-	4	11
Кіровоградська	40	2	38	-	-	-	-	-	-	-	19	-	-	2	8	-	-	-	11	-	-
Луганська	231	33	198	-	9	2	10	-	-	16	94	-	4	15	70	-	-	-	-	-	11
Львівська	557	43	514	5	33	-	7	-	-	8	150	12	80	14	186	-	15	4	17	-	26
Миколаївська	58	8	50	-	4	-	-	-	-	7	24	-	1	1	7	-	-	-	8	-	6
Одеська	393	44	349	5	19	3	9	-	-	13	105	5	26	17	133	-	16	1	34	-	7
Полтавська	81	6	75	-	7	-	-	-	-	-	34	-	2	6	30	-	2	-	-	-	-
Рівненська	23	-	23	-	-	-	-	-	2	-	7	-	1	-	10	-	-	-	-	-	3
Сумська	74	7	67	-	6	-	-	-	-	6	36	-	18	1	7	-	-	-	-	-	-
Тернопільська	136	6	130	-	16	-	-	-	-	2	45	-	4	4	48	-	-	-	9	-	8
Харківська	1113	130	983	12	72	5	35	-	1	29	267	26	101	53	402	1	40	1	46	3	19
Херсонська	111	11	100	2	6	-	1	-	-	4	42	1	1	4	31	-	-	-	19	-	-
Хмельницька	96	1	95	-	5	-	18	-	-	-	41	1	1	-	26	-	-	-	-	-	4
Черкаська	106	7	99	-	12	-	-	-	-	6	62	-	1	1	11	-	-	-	5	-	8
Чернівецька	102	7	95	-	-	-	1	-	-	2	19	-	23	-	16	-	-	3	20	2	16
Чернігівська	42	-	42	-	3	-	-	-	-	-	19	-	3	-	5	-	-	-	-	-	12
м. Київ	3053	446	2607	20	122	36	135	3	10	140	1006	70	375	125	673	8	80	28	119	16	87
м. Севастополь	28	3	25	1	2	-	-	-	-	-	-	2	13	-	10	-	-	-	-	-	-
Всього:	7763	937	6826	60	391	52	243	4	16	285	2450	132	779	319	2156	9	184	41	348	35	259

У таблиці 2 автореферати дисертацій розподілені за класами УДК, науковими ступенями та територіальною ознакою. У ході аналізу бібліографічних записів класу 0 *Загальний відділ* виявлено, що більше четвертої частини дисертаційних досліджень на ступінь доктора та кандидата наук захищають у місті Києві (20 докторських та 122 кандидатські), другу позицію посідає Харківська область (12 докторських та 72 кандидатські), третю та четверту займають — Львівська

та Донецька області (5 докторських і 33 кандидатські та 7 докторських і 29 кандидатських відповідно), п'яту — Одеська область (5 докторських і 19 кандидатських). Усі інші регіони представлені незначною кількістю дисертаційних робіт або ж вони взагалі відсутні.

Таблиця 3 — Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем, гендерною ознакою здобувача та територіальною ознакою

Регіони	Науковці				Науковий ступінь							
	всього, осіб	у т.ч. жінок	% заг. чисельності в регіоні	% заг. чисельності жінок	доктора наук				кандидата наук			
					всього, осіб	в т.ч. жінок	% заг. чисельності в регіоні	% заг. чисельності жінок	всього, осіб	в т.ч. жінок	% заг. чисельності в регіоні	% заг. чисельності жінок
Автономна Республіка Крим	101	68	67,33	1,52	14	9	64,29	2,19	87	59	67,82	1,46
Вінницька	105	65	61,9	1,46	11	1	9,09	0,24	94	64	68,09	1,58
Волинська	33	22	66,67	0,49	3	2	66,67	0,49	30	20	66,67	0,49
Дніпропетровська	333	171	51,35	3,83	34	7	20,59	1,7	299	164	54,85	4,05
Донецька	408	225	55,15	5,04	62	28	45,16	6,81	346	197	56,94	4,86
Житомирська	61	47	77,05	1,05	8	7	87,5	1,7	53	40	75,47	0,99
Закарпатська	18	11	61,11	0,25	1	-	-	-	17	11	64,71	0,27
Запорізька	228	144	63,16	3,23	23	15	65,22	3,65	205	129	62,93	3,18
Івано-Франківська	111	58	52,25	1,3	11	3	27,27	0,73	100	55	55	1,36
Київська	121	61	50,41	1,37	16	6	37,5	1,47	105	55	52,38	1,36
Кіровоградська	40	31	77,5	0,69	2	-	-	-	38	31	81,58	0,76
Луганська	231	141	61,04	3,16	33	15	45,45	3,65	198	126	63,64	3,11
Львівська	557	314	56,37	7,03	43	18	41,86	4,38	514	296	57,59	7,3
Миколаївська	58	28	48,28	0,63	8	4	50	0,97	50	24	48	0,59
Одеська	393	247	62,85	5,53	44	17	38,64	4,14	349	230	65,9	5,67
Полтавська	81	42	51,85	0,94	6	3	50	0,73	75	39	52	0,96
Рівненська	23	13	56,52	0,29	-	-	-	-	23	13	56,52	0,32
Сумська	74	49	66,22	1,1	7	4	57,14	0,97	67	45	67,16	1,11
Тернопільська	136	78	57,35	1,75	6	2	33,33	0,49	130	76	58,46	1,87
Харківська	1113	604	54,27	13,52	130	51	39,23	12,42	983	553	56,26	13,64
Херсонська	111	70	63,06	1,57	11	4	36,36	0,97	100	66	66	1,63
Хмельницька	96	58	60,42	1,3	1	-	-	-	95	58	61,05	1,43
Черкаська	106	78	73,58	1,75	7	4	57,14	0,97	99	74	74,75	1,83
Чернівецька	102	70	68,63	1,57	7	4	57,14	0,97	95	66	69,47	1,63
Чернігівська	42	24	57,14	0,54	-	-	-	-	42	24	57,14	0,59
м. Київ	3053	1737	56,89	38,89	446	206	46,19	50,12	2607	1531	58,73	37,76
м. Севастополь	28	9	32,14	0,2	3	1	33,33	0,24	25	8	32	0,2
Всього:	7763	4465		100	937	411	43,86	100	6826	4054		100

У таблиці 3 бібліографічну інформацію розподілено за науковим ступенем, гендерною ознакою здобувача та територіальною ознакою. Серед здобувачів наукового ступеня доктора наук найбільша частка жінок — в Житомирській області (87,5% загальної чисельності у регіоні); більше половини у Автономній Республіці Крим (64,29%), Волинській (66,67%), Запорізькій (65,22%), Сумській, Черкаській та Чернівецькій областях (по 57,14%), по 50% у Миколаївській та

Полтавській областях; досить значна частина жінок-дослідників у місті Києві, Донецькій, Луганській, Львівській областях, і лише у Закарпатській, Кіровоградській, Рівненській, Хмельницькій, Чернігівській областях жінки-здобувачі ступеня доктора наук зовсім відсутні.

Серед здобувачів ступеня кандидата наук найвища частка жінок у Кіровоградській області (81,58%); три чверті у Житомирській (75,47%) та Черкаській областях (74,75%); більше половини в переважній більшості областей, місті Києві та в Автономній Республіці Крим; майже половина у Миколаївській області (48%) і лише у місті Севастополі — 32%.

Таблиця 4 — Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем, гендерною ознакою здобувача та класами УДК

Основні класи УДК	Науковці				Науковий ступінь							
	всього осіб	у т.ч. жінок	% заг. чисельності у класі УДК	% заг. чисельності жінок	доктора наук				кандидата наук			
					всього, осіб	у т.ч. жінок	% заг. чисельності у класі УДК	% заг. чисельності жінок	всього, осіб	у т.ч. жінок	% заг. чисельності у класі УДК	% заг. чисельності жінок
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0 Загальний відділ	451	260	57,65	5,84	60	26	43,33	6,33	391	234	59,85	5,78
1 Філософія. Психологія	295	213	72,2	4,78	52	34	65,38	8,27	243	179	73,66	4,43
2 Релігія. Теологія (богослов'я)	20	9	45	0,2	4	1	25	0,24	16	8	50	0,2
3 Суспільні науки	2735	1716	62,74	38,53	285	145	50,88	35,29	2450	1571	64,12	38,85
5 Математика та природничі науки	911	431	47,31	9,68	132	30	22,73	7,3	779	401	51,48	9,92
6 Прикладні науки. Медицина. Техніка	2475	1214	49,05	27,26	319	125	39,18	30,41	2156	1089	50,51	26,94
7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт	193	115	59,59	2,58	9	4	44,44	0,97	184	111	60,33	2,75
8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство	389	335	86,12	7,52	41	34	82,93	8,27	348	301	86,49	7,44
9 Географія. Біографії. Історія	294	161	54,76	3,61	35	12	34,29	2,92	259	149	57,53	3,69
Всього	7763	4454		100	937	411		100	6826	4043		100

Бібліометричний аналіз бібліографічних записів дав змогу встановити (таблиця 4), що переважна більшість робіт жінок-здобувачів наукового ступеня доктора наук зареєстрована у класі 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство (82,93% загальної чисельності у класі); дві треті — у класі 1 Філософія. Психологія (65,38%); близько половини у класі 3 Суспільні науки (50,88%); досить вагома частина у класах 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт (44,44%), 0 Загальний відділ (43,33%), 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка (39,18%), 9 Географія. Біографії. Історія (34,29%); незначна частка у класах 2 Релігія. Теологія (богослов'я) (25%) та 5 Математика та природничі науки (22,73%).

Серед наукових робіт жінок, які прагнуть здобути науковий ступінь кандидата наук, найбільше відображено знову-таки у класі 8 Мова. Мовознавство. Художня література.

Літературознавство (86,49%); три чверті — у класі *1 Філософія. Психологія* (73,66%); більше половини — у класах *3 Суспільні науки* (64,12%), *7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт* (60,33%), *0 Загальний відділ* (59,85%) та *9 Географія. Біографії. Історія* (57,53%); близько половини у класах *5 Математика та природничі науки* (51,48%), *6 Прикладні науки. Медицина. Техніка* (50,51%) та *2 Релігія. Теологія (богослов'я)* (50%).

Висновки

На підставі бібліометричного аналізу авторефератів дисертацій за 2012 р. можна зробити висновок щодо галузей науки, у яких здійснюються наукові дослідження в Україні, класифікованих за УДК, кількісний, регіональний та гендерний розподіл наукових робіт:

1. Найбільшу кількість авторефератів дисертацій зареєстровано у класах *3 Суспільні науки* (35,23%, або 2735 записів), *6 Прикладні науки. Медицина. Техніка* (31,88%, або 2475 записів) та *5 Математика та природничі науки* (11,74%, або 911 записів).

2. Найбільше наукових досліджень за галузями наук, згідно з переліком спеціальностей, за якими проводяться захист дисертацій, здійснюється з економічних, технічних, медичних, юридичних та педагогічних наук. Досить значною кількістю представлені автореферати дисертацій з філологічних, фізико-математичних та історичних наук; найменше їх з архітектури та культурології. Зовсім відсутні наукові роботи з національної безпеки та військових наук.

3. Із загального масиву досліджуваних документів дисертаційні дослідження на здобуття наукового ступеня доктора наук становлять 12,07%, або 937 наукових робіт, кандидата наук — 87,93%, або 6826 наукових робіт.

4. Кількість жінок, що є здобувачами наукового ступеня, стабільно переважає над кількістю чоловіків. У 2012 році вона становила 57,37% від загальної кількості здобувачів (4454 особи). Крім того, у процентному відношенні до загальної кількості зростає, порівняно з 2011 роком, кількість жінок — здобувачів наукового ступеня доктора наук, у 2011 році вона становила 43%, у 2012 році 43,86%.

5. Серед жінок-дослідників, які захищають дисертації на ступінь доктора наук, найбільша частка науковців зосереджена в Житомирській області, у переважній більшості інших — їх більше половини, досить значна частина у місті Києві, Донецькій, Луганській, Львівській областях, і лише у Закарпатській, Кіровоградській, Рівненській, Хмельницькій та Чернігівській областях жінок-здобувачів ступеня доктора наук не зареєстровано. Серед кандидатів наук найвища кількість жінок-дослідників у Київській області, в інших регіонах — більше половини, найменше — у місті Севастополі.

6. Дисертаційні дослідження переважної більшості жінок-здобувачів наукового ступеня доктора наук пов'язані із тематикою класів *8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство* та *1 Філософія. Психологія*; найменше робіт жінок-науковців у класах *2 Релігія. Теологія (богослов'я)* та *5 Математика та природничі науки*. Серед праць жінок здобувачів

ступеня кандидата наук найбільше представлено знову-таки у класі 8 *Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство*.

7. Провідними науковими центрами України є: м. Київ, Харківська, Львівська, Донецька, Одеська та Дніпропетровська області. Тут підготовлено найбільшу кількість дисертаційних досліджень, а найменше в місті Севастополі, Рівненській та Закарпатській областях.

8. Перелік спеціальностей, визначений ДАК МОН, охоплює усі галузі наук. Законом України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" визначено шість пріоритетних напрямів до 2020 року. Переважна більшість спеціальностей ДАК, а відповідно й наукових робіт, представлених до захисту, відповідає пріоритетному напрямку 1, у тому числі економічні й технічні науки, за якими здійснюється найбільше наукових досліджень. Частина робіт відповідає пріоритетному напрямку 5, у тому числі медичні науки, що займають третє місце за кількістю наукових робіт.

Геологічні та сільськогосподарські науки можна віднести до пріоритетного напрямку 4, однак наукових робіт з цих галузей наук представлено до захисту лише 289, що становить 3,72% із загальної кількості.

До напрямку 2 можна віднести соціальні комунікації, проте ця галузь наук представлена лише 49 роботами.

Напрямам 3 та 6 можуть відповідати дисертаційні роботи з багатьох спеціальностей, однак прямої відповідності між певною спеціальністю, визначеною ДАК МОН, та пріоритетним напрямом розвитку науки і техніки немає.

Список використаної літератури

1. Афонін О. В. Українська книга в контексті світового книговидання / О. В. Афонін, М. І. Сенченко ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — К. : Кн. палата України, 2009. — 277 с. : іл., табл.
2. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила : ГОСТ 7.12—93. — [Взамен ГОСТ 7.12—77 ; введ. 1995—07—01]. — М. : Госстандарт России, 1995. — 17 с. — (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).
3. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1—2003, ІДТ) : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. — Чинний від 2007—07—01. — К. : Держспоживстандарт України, 2007. — 47 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
4. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами : ДСТУ 7093:2009. — Чинний від 2010—04—01. — К. : Держспоживстандарт України, 2009. — 83 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).

5. Видання. Основні види. Терміни та визначення : ДСТУ 3017—95. — Чинний від 1996—01—01. — К. : Держстандарт України, 1995. — 45 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
6. Издания. Государственные библиографические указатели. Общие требования : ГОСТ 7.61—90. — Дата введения 01.01.91. — М. : Изд-во стандартов, 1990. — 13 с. — (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).
7. Коржановська Т. Розвиток науки в Україні (за матеріалами державного бібліографічного покажчика "Літопис авторефератів дисертацій") / Тетяна Коржановська // Вісник Книжкової палати. — 2013. — № 1. — С. 12—19.
8. Коржановська Т. Розвиток науки в Україні (за матеріалами державного бібліографічного покажчика "Літопис авторефератів дисертацій") / Тетяна Коржановська // Вісник Книжкової палати. — 2013. — № 2. — С. 10—14.
9. Літопис авторефератів дисертацій : держ. бібліогр. покажч. України / Книжкова палата України імені Івана Федорова. — К., 2013. — № 1. — (Національна бібліографія України).
10. Мазур О. В. Основи наукових досліджень : посіб. для студ. філол. спец. ; Херсон. нац. техн. ун-т. — Вінниця : Нова кн., 2013. — 119 с.
11. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. / Держ. служба статистики України. — К. : Інформ.-вид. центр Держстату України, 2011. — 282 с.
12. Основи наукових досліджень: категорії, поняття, терміни, нормативні документи : навч. посіб.-довід. / уклад.: Б. Білецький, О. Добржанський. — Чернівці : Технодрук, 2010. — 379 с.
13. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій. — Режим доступу : <http://www.health.gov.ua>. — Назва з екрана.
14. Про обов'язковий примірник документів : Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 22/23. — Ст. 199.
15. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2623-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 48. — Ст. 253.
16. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила: ДСТУ 3582—97. — Чинний від 1998—07—01. — К. : Держспоживстандарт України, 1998. — 25 с. — (Інформація та документація).
17. Устіннікова О. Біля витоків державної бібліографії : (до 85-річчя "Літопису українського друку") / Ольга Устіннікова, Ніна Палащина // Вісник Книжкової палати. — 2009. — № 12. — С. 26—29.
18. Устіннікова О. Державні поточні бібліографічні покажчики як безоплатна реклама видавничої продукції / Ольга Устіннікова, Раїса Красій // Вісник Книжкової палати. — 2007. — № 7. — С. 12—13.